

JUHÁSZNÉ DR. ZVOLENSZKI ANIKÓ

Az SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Civilisztikai Tudományok Intézetének
címzetes egyetemi docense

Hogyan kezdődött? Miért lettem jogász?

Csongrádi születésű, egyszerű, becsületes dolgos emberek gyermekeként születtem, édesapám pénzügyőr volt, édesanyám a kereskedelembe dolgozott, bolti eladó volt. Sem a rokonságban, sem az ismeretségi körünkben nem volt jogász végzettségű ember, így fogalmam sem volt arról, mit is takar ez a pálya. Mindig szorgalmas, jó tanuló gyerek voltam, elsősorban a humán tárgyak, különösen a magyar nyelv és irodalom voltak a kedvenc tárgyaim. Általános iskolában indultam a magyar nyelv és irodalmi tanulmányi versenyen, aminek a megyei döntőjét meg is nyertem, bejutottam az országos fordulóra, ott már közepes helyen végeztem. Aztán a már akkor is jó nevű csongrádi Batsányi János Gimnázium általános, humán osztályába jelentkeztem, de akkor nyáron hírül vettem, hogy Dr. Fehér Ede tanár úr (magyar-francia szakos tanár), az általános iskolás magyar tanárnőm férje, a *legendás hírű Fehér Ede bácsi*, az akkor induló fizika tagozatos osztályban fogja a magyart tanítani. Ez nekem elég volt ahhoz, hogy rögtön átiratkozzak ebbe az osztályba. Itt szeretném megjegyezni, hogy egy nagyon erős, válogatott osztályba kerültem, 28-an voltunk osztálytársak, kettő kivételével mindnyájunkból egyetemet, főiskolát végzett diplomás ember lett. Egymást húztuk, hajtottuk a jó eredmények elérésében, s azért, hogy a kitűnőmet a fizika ne rontsa el, minden órán felelnem kellett. Ez volt az ára a jó bizonyítványnak. Megérte! (A sors fintora, hogy később a választott párom, férjem fizikus szakon végzett az egyetemen.)

Ede bácsi József Attila kortársa és fiatalkori barátja volt, a költő több versét neki ajánlta. A szegedi egyetemen padtársak voltak, s ő volt az ún. „Horger-ügy” egyik koronatanúja is, ugyanis egy másik hallgató-társával együtt neki is jelen kellett lenni Horger Antal dolgozószobájában, amikor is a professzor eltanácsolta a költőt a szegedi egyetemről a „Tiszta szívvel” címmel akkor megjelent verse miatt. Ede bácsi magyar óráin szájítatva hallgattuk történeteit, meséit, elemzéseit, „nézeteit a világról”. Kemény, szigorú, hatalmas tudású ember volt, örök harcban állt a világgal, gyűlölte az igazságtalanságokat, bennünket is mindig arra oktatott, hogy tartsunk ki elveink és az igazság mellett. A szó legnemesebb értelmében vett igazi pedagógus volt. Példaképem, és akkor sokunk példaképe lett. Szerettük egymást, azt hiszem, én is a kedvenc tanítványa voltam. Ő készítette fel akkor engem a Kazinczi Ferencről elnevezett szép magyar beszéddalversenyre is, aminek megyei döntőjét szintén megnyertem, eljutottam Győrbe, az országos döntőre is.

Mindig olyan ember, olyan pedagógus akartam lenni, mint ő. Harmadikos koromban megkérdezte tőlem, mi akarok lenni. Természetesen magyar tanár, mondtam, de láttam, elkomorul az arca, gondolkodik, és aztán azt mondta: NEM, tanár az ne legyél! Nincs semmi megbecsülésük, nehéz az igazi pedagógus pálya. Legyél jogász! De, mondtam, én nem ismerem ezt a szakmát, talán csak irodalmi olvasmányaimból, a magyar a kedvenc tárgyam, ezzel szeretnék foglalkozni. Majd megismered, megtanulod azt is, szorgalmas, jófejű gyerek vagy, legyél jogász! – mondta. Hát, így kezdődött. Ede bácsi szava szent

volt a számomra. Jelentkeztem a szegedi jogi karra, s bár akkoriban sokszoros volt a túljelentkezés, elsőre felvettek. Sajnos, a sikeres felvételimet Ede bácsi már nem érthette meg, súlyos betegségben elment. Temetésén „Madách Imre: Az ember tragédiája” című művéből nekem kellett egy részletet elmondanom, ugyanis ez volt Ede bácsi legkedvesebb műve, és a család kívánsága. Kezem, lábam remegett... Azóta is, akárhányszor találkozom régi Batsányisokkal, akik ismerték, és akiket tanított, mindig szóba hozzuk őt. Később, 1992-ben, halálának 20. évfordulóján Csongrád város Pro Urbe díjjal tüntette ki, emlékéét egykori csongrádi lakóházán dombormű és emléktábla is őrzi. Tehát, most én sem hagyhattam ki Őt a megemlékezéseimből.

Visszatérve a felvételeimre, érdekességként említem meg, hogy a szóbeli felvételi bizottságomban Kemenes Béla Professor úr (későbbi főnököm) volt az elnök, Újvári József tanár úr (munkajogász) volt az irodalom, Tóth Árpád jogtörténész pedig a történelem-kérdezőm. Űlt még bent a bizottságban akkoriban egy középiskolai tanár, meg egy KISZ-es joghallgató is (ekkor 1973-at írtunk). A mostani Kemenes szemináriumi terem (az akkori Polgári jogi Tanszék) volt a szóbeli felvételem helye, később ez lett „az első munkahelyem” is. Megint csak egy emlék ide: rettentően izgulós ember voltam (ez később is megmaradt, de állítólag jól tudtam mindig leplezni), s mikor behívtak a szóbelire tételt húzni, előtte a személyigazolványt be kellett mutatni. Idegességemben elkezdtem kavarni a retikulómban, és teljesen sikerült kiborítanom a tartalmát a bizottság elé a földre. Elvörösödtem, de Professor úr sejtelmesen, elnézően elmosolyodott, és azt mondta: ez jó kezdés! Nyugodjon meg, és húzza ki a legjobb tételt. Így történt, kihúztam a kedvenc költőmet, Radnóti, és aztán már nem volt semmi baj. (A törli tételre nem is nagyon emlékszem, talán a két világháború közötti Magyarország.) Az adrenalin jótékonyan hatott rám. Nyertem! Ez volt a lényeg!

Az egyetemi diákévek (1973-1978), kedves tanárain

Felvételt nyertem az újszegedi Móra Kollégiumba, ami akkor még kizárólag lánykollégium volt, és főleg bölcsészlányok laktak benne. Jogász-szoba csak emeletenként egy darab volt, tehát már ez is kitüntetőnek számított, hogy egy ilyen, akkor még új és szép, modern szálláshelyre be tudtam kerülni. Két négyágyas szobarezs között volt egy tanulószoba. Az „igazi” jogászkolesz a lányoknak a Hősök kapuja melletti Irinyi kollégium volt, ahol TTK-s lányok is laktak. Eléggé lelakott, sokágyas szobák voltak benne, a fiúk pedig a József Attila kollégiumban laktak, a Gödör étterem mellett.

Az évfolyamunk kb. 134 fős volt, első évfolyamon a legtöbb előadást a mostani Pólay teremben hallgattuk, ami akkor még két bejárati ajtó volt. A harmadik, hátsó ajtót már jóval később kapta, amikor megnövelték a termet a korábbi, mellette levő kis szemináriumi teremmel, mert a növekvő hallgatói létszám miatt szükségesnek bizonyult egy nagyobb előadóterem. Emlékeim szerint aztán negyedéves korunkban voltak még ugyanebben a teremben az előadásaink, a másod- és harmadéves előadásainkat a második emeleten, a jelenlegi Erdei teremben hallgattuk. Erre azért emlékszem határozottan, mert előttem van a kép, amikor a polgári jog előadásokat Besenyei tanár úr, majd harmadévből Kemenes professzor úr tartották a tanszék emeletén, de a büntetőjogi előadásokat is mind itt hallgattuk Tokaji Géza bácsitól, majd a különös részt Fonyó Antal professzor úrtól.

Visszatérve az első évrre: Both Ödön professzor úr jogtörténeti előadásaira, Pólay Elemér professzor úr római jogi előadásaira időben kellett érkeznünk, mert aki reggel fél 8 után ért be a tanterembe, annak már csak a leghátsó sorokban jutott hely. Különleges előadások voltak: *Both Ödön* harsány hangon, szó szerint diktálta a tanulni valót, több füzetet megtöltöttek az előadásai, de szépen lehetett belőle készülni. Volt ugyan jegyzet

és tankönyv, de akinek nem volt előadásjegyzete, az sok jóra nem számíthatott a vizsgán. Apropó, jogtörténet vizsga! Életem legelső vizsgáját egyetemes jogtörténetből tettem (ma európai jogtörténet), a téli vizsgaidőszak két ünnep közötti vizsganapján, december 28-án. Egyetlen anyagrésze, az utolsóra nem jutott időm átismételni (lévén előtte karácsony), „természetesen” ez volt a vizsgakérdésem, megbuktam. „Édes lányom, ez a vizsga nem sikerült, tanuld meg legközelebbre.” A többi anyagrészből talán négyest, vagy ötöst is kaphattam volna, de pechem volt, nem azokra volt kíváncsi. Ez úgy elkésérített, hogy a következő vizsgámra már nem akartam visszamenni az egyetemre, mondván, ha engem már az első vizsgámon kirúgnak, nem vagyok idevaló. Kollégista szobatársaim unszolására mégis elmentem a következő vizsgámra, ami Papp Ignác tanár úrnál volt szociológiából. Amikor a tanár úr dél körül kinézett az ajtón, hogy van-e még vizsgázó, a társaim szó szerint belöktek az ajtón, mert nem akartam bemenni. Hármast kaptam. Ez egy kis önbizalommal töltött már el, soha több utóvizsgám nem lett, sőt, másodévtől kezdve már jeles átlagokkal teljesítettem a féléveket.

A római jogi előadások voltak a kedvenceim elsöben. Ma is előttem a kép, ahogy *Pólay Elemér* professzor úr oldalt az ablakoknál áll, felnyújtott karjával belekapaszkozik a radiátor felfelé vezető csövébe, és lazán mesél, mesél, észrevétlenül agyunkba égetve a tudnivalókat. Imádtuk hallgatni, a terem teljesen tele volt és néma csend. Egyik legkiválóbb tanárom volt. A vizsga is nagyon kellemes hangulatú volt nála, feltéve, ha tudtuk az anyagot.

Aztán jöttek másod- és harmad évben a polgári jogi és büntetőjogi előadások. *Besenyei Lajos* professzor úrtól hallgattuk a polgári jog általános részét és a tulajdonjogot. Nagyon jó előadásai voltak, sosem ült fel a pulpitusra, sétálgatott a terem egyik oldalán, és szabadon adott elő. Tele volt a terem. Nemcsak azért, mert mindenki nagyon tartott tőle a vizsgán (nagy híre volt), hanem mert élvezetesekek voltak az órái, közérthetőek a példái. A kötelmi jogot és az öröklési jogot *Kemenes Béla* professzor úrtól hallgattuk, egyik legjobb, ha nem a legjobb előadó volt abban az időben. Ő szigorúan mindig a pulpituson ült, hozta a hamutartóját, és méltóságteljesen, határozottan, közben kicsit elmélkedve szuper jó előadásokat tartott. Én akkor „szerelmesedtem bele” a polgári jogba, és lettem diákkörös is, de arról majd kicsit később.

Folytatva nagyhírű tanárainm sorát, a büntetőjogot először *Tokaji Géza* bácsitól, majd *Fonyó Antal* professzor úrtól hallgattuk, mindketten erősen dohányozva az órákon, kicsit elmélkedve adtak elő. Kinéztek a teremben egy sarkot, és sokszor annak szólt az előadásuk. Néha viccelődünk magunkban, hogy „biztosan kinézett egy pókot magának.”

Természetesen meg kell emlékezmem idősebb *Martonyi János* professzorról, aki az államigazgatási jogot tanította, aztán *Antalffy György* professzor úrról, akinél az állam- és jogelméletet hallgattuk, bár ezeken az órákon már – meg kell vallani – nem annyira „tömegeltünk”. Az iparjogvédelmet *Bérczi Imre* professzor úrtól, a családi jogot *Tóthné Fábíán Esztertől* (ők később kollégáim) hallgattuk. Itt kell megjegyezmem, hogy több fél-éven keresztül tartott nekünk kötelezően felveendő tantárgyként Honvédelmi ismereteket az a Bérczi professzor, akiről úgy hírlük, nem is volt katona, de valakinek ezt a feladatot el kellett látni, ő ennek becsülettel eleget tett. Nem volt fájdalmas nekünk sem, mert csak aláírásért ment a dolog, és azt mindig megkaptuk...

Negyedéves koromból csak két tárgyat és előadót szeretnék kiemelni, az egyik a nemzetközi jog és annak neves előadója, Nagy Károly professzor úr, a másik Szilbereký Jenő professzor úr, akitől a polgári eljárásjogot hallgattuk. A nemzetközi jog már akkor is éppoly nehéz és fájdalmasan rettegett tantárgy volt, mint manapság, tehát erőssége semmit sem kopott. Viszont előadóját, *Nagy Károly* professzort nagyon szerettük. Puritán egyszerű kül-

seje, de kiváló előadásmódja, időnként elcsattanó viccei szintén teltházias órákhoz vezettek. Mindenki első vizsgaként akarta teljesíteni a tárgyat az adott vizsgaidőszakban, és ő volt az, aki az első vizsgahét előtti péntek délután már megengedte, hogy páran vizsgázhassunk, de szigorúan csak 2 óra után. Én aznap este 8 órakor jöttem ki a szobájából vizsga után, hulla fáradtan, de jeles eredménnyel. „Isteni hétvégém volt aztán.”

Szilbereky Jenő professzor úr bűbájos ember volt. Bocsanat, hogy ezzel kezdem, de valóban az volt, későbbi szakmai főnököm. Az előadásai polgári eljárásjogból nem voltak ugyan tömöttek, de aki szerette a meséit, az járt is az óráira. Ő akkoriban igazságügyminiszter-helyettesként, később a Legfelsőbb Bíróság elnökeként járt le hozzánk szerdánként előadást tartani, és rengeteget mesélt szakmai tapasztalatairól, sokszor a törzsanyag rovására is. Azt mondta, gyerekeim, azt majd megtanuljátok a tankönyvből. Hozzáteszem, nagyon jó tankönyvünk volt, melynek egyik szerzője ő maga volt. Végtelenül humánus, jó ember volt, és kellemes vizsgáztató. A hallgatókat szerette, sosem „csicskázta.” Róla még később is lesz szó.

Hosszasan mesélhetnék még többi tanárimról is, most, hogy nézegetem régi, fekete indexemet, leckekönyvemet, mindenkiről eszembe jut valami, de akkor sosem érnék a végére. Viszont, akiket azért szeretnék e helyütt még megemlíteni, akik később kollégáim is lettek, azok a gyakorlatvezetőim. Nevezetesen Simics Zsuzsa, akinek mi voltunk az első gyakorlati csoportjai polgári jogból, mert előtte került be a Polgári jogi Tanszékre, kiválóan felkészült oktató volt. Illetve Szabó Imre, aki frissen végzett fiatal oktatóként szintén nekünk tartott először polgári eljárásjogból gyakorlatokat. Sokat nem változott azóta sem, igen laza, jó humorú, „haveri-alapú” gyakorlatvezetőnk volt. Kiosztotta a röpdolgozat-kérdéseket, aztán kiment a teremből, hogy dolga akadt, majd a kiválóra sikeredett dolgozatokat begyűjtötte. Remélem, ennyi idő távlatából nem haragszik meg érte, hogy kifecsegetem ezt a kis titkot. De hát, ezért is szerette mindenki.

Ahogy most visszaemlékszem, harmadévtől már akkor is voltak „modulok”, akkor szakiránynak hívták: igazságügyi-, államigazgatási- és gazdasági szakirány. De ez a kötelező, egységes előadásokat és a hozzá kapcsolódó gyakorlatokat nem bontotta meg, csak bizonyos gyakorlati foglalkozásoknál érvényesült a speciális beosztás.

Tudományos diákkör az egyetemista éveim alatt

Másodéves koromban, amikor elkezdtük a polgári jogot hallgatni, felkeltették az érdeklődésemet Besenyei professzor úr előadásai. Ő mesélt a polgári jogi diákkörökről, és elmondta, hogy kétlépcsős a bekerülés folyamata. Először az ún. kisdiaákkörnek lehettünk tagjai másodévben, amit ő vezetett. Ez volt az előszoba, s majd harmadévtől kezdődően vehettünk részt a „nagy diákkör” munkájában, amely már Kemenes Béla professzor úr irányításával zajlott, s amelynek minden ülésén részt vettek a tanszék többi oktatói is. Ebben az évben váltotta le diákköri titkári posztjáról Szabó Imre a korábbi évek diákköri titkárát, Kemenes Istvánt, professzor úr idősebb fiát, aki ekkor végzett az egyetemen. A diákköri ülések legfőbb témái – többek között – a végzés előtt álló diákkörösök szakdolgozatainak bemutatása volt. Harmadévben még csak figyeltük, ízlelgettük, milyennek kell lenni a diplomamunkának, természetesen hozzászólhattunk, sőt ez elvárás is volt. Negyedévben viszont már komoly feladatokat is kaptunk, a végzős diákkörösök bemutatott szakdolgozatait nekünk kellett opponálni. Tulajdonképpen ezeken az üléseken meg is történt a szakdolgozatvédelem, mert később, a hivatalos védés időszakában nekünk már csak az „eredményhirdetésre” kellett bemennünk. Ez egy kitüntető gesztus volt a tanszék részéről a volt diákkörösök felé, nekünk

pedig nagy könnyebbség. Egy ilyen sikeres opponensi munkám után kért fel professzor úr az akkor végzős diákköri titkár, Szabó Imre titkári feladatainak átvételére.

Az én szakdolgozati védésem is ötödéves koromban hasonló „izzasztó körülmények” között zajlott, emlékszem, kemény opponenseim voltak, akiknek bírálatai után meg kellett védenünk magunk álláspontját. Az én konzulens tanárom Besenyei professzor volt, a témám pedig „Az eltartási szerződések elméleti és gyakorlati problematikái” voltak. Jelesre védtem meg.

Persze, hangulatosabb részei is voltak a diákköri életnek, fogadtuk a társkarok diákköreit is, és mi is részt vettünk diákköri kirándulásokon. Különösen élvezetes volt a pécsi látogatásunk, ami három napos volt, és az ottani diákkörösök szervezték nekünk. A szakmai programon túl elvittek bennünket Siklósra, Villányba, szerveztek nekünk táncos bulit is.

Szabadidős programok egyetemistaként

Az igazság az, hogy erős klikkesedések voltak már abban az időben is, és általában, akik kollégiumban laktak, azok inkább a kollégiumi szobatársaikkal tartották jobban a kapcsolatot egyetemen kívül is. Én is velük éreztem jól magam, és jártunk hétvégenként az 1973 tavaszán megnyílt *új egyetemi klubba*, a *JATE klubba*. Megjegyzem, ez év őszen kezdtem az egyetemet, tehát, mondhatnám tréfásan, „nekünk készült el.” A JATÉ-s bulik azonban nem hétközben voltak, mint manapság, hétközben egyetemre kellett járni, tanulni kellett. A klub ugyan nyitva volt, de a bulik pénteken és szombaton voltak!! Én a magam részéről, mivel elég „bulis csaj” voltam (ez azt jelenti, hogy nagyon szerettem táncolni), még rendezői feladatokat is láttam el a klubban, például ügyeltem a rendre, felügyeltem a ruhatárban is.

Na, persze ott voltak még a *Jogászbálok* is! Akkoriban mindegyiket a Tisza szálló összes termeiben tartották, én egyet sem hagytam ki. Persze, mi diákok nem vacsorás jeggyel mentünk be, arra nemigen volt pénzünk, ott foglaltunk helyet, ahol találtunk... Imádtuk nézni, ahogy kedvenc tanáraink ropták a táncot vacsora után. Nagy Károly professzor úr nagy parkett-táncos volt a maga sajátos stílusával, de Nagy Ferenc Professzor is, akkor fiatal tanársegédként, nagyon szeretett (és jól tudott) táncolni.

Meg kell vallanom, sportrendezvényeken én nemigen vettem részt, bár voltak azok is, inkább a fiúk kikapcsolódásai közé tartoztak. Viszont voltak őszi mezőgazdasági munkák kötelező jelleggel az első két évben, ezeket nemigen díjaztuk, többnyire „kisebb tívornyázásba” fordultak át elsősorban a fiúk részéről, aztán, hál istennek, ezek pár év múlva meg is szűntek.

A diplomaosztóm

Akkoriban még 9 és fél éves volt a jogászképzés, és egy államvizsga-időszak volt. Az utolsó őszi félévben az államvizsga tárgyakból kötelező szakszemináriumokon kellett részt vennünk, meg volt még egy-két speciális kollégium, amiből gyakorlati jegyet kaptunk (teljesítette, szorgalmas, igen szorgalmas, kiválóan szorgalmas). Az államvizsgák december és január hónapokban voltak, a diplomaosztónk január végén volt. A javító államvizsgát nem ismertük, akinek nem sikerült, évet ismételt. A korábbi évek diplomaosztói a Rektori épület dísztermében voltak, a mienket már az akkori Szabadság Filmszínházban (később Belvárosi mozi) tartották. Summa cum laude minősítésű diplomámat Dr. Antalffy György professzor mint Rektor, illetve Dr. Kovács István professzor a Jogi Kar akkori Dékánja (az Államjogi Tanszék vezetője) adta át. Lebonyolítása hasonlóan zajlott a mostani dip-

lomaosztókhöz. Az ünnepélyesség, a ceremónia ugyanolyan volt, mint most (persze talár nélkül, mindenki a neki tetsző ünneplő ruhában volt).

Az egyetem után az egyetemen

Hogyan kerültem be a Polgári jogi Tanszékre?

Végzés után, bizony, nagyon nagy dilemma előtt álltam, hogyan tovább? Hol tudok jogászai munkát találni. Ugyanis, abban az időben nem lehetett akárhol elhelyezkedni. Szigorú pályázati rendszer volt, csak oda lehetett jelentkezni, ahova írtak ki helyet. Amikor én végeztem, Szegeden összesen három darab hely volt kiírva. Egy a mostani NAV-nak az elődjéhez (Adó- és Pénzügyi Igazgatóság), egy a Tanácsházán, akkor úgy hívták a mostani Városházát, tehát az államigazgatásban, és még volt egy harmadik hely valahová. Na, most nyilván én beadtam mindenhová a pályázatomat, mindenhová el is mentem elbeszélgetésre, csakhogy én, mint egyszerű szülők gyermeke, semmiféle protekcióval nem rendelkeztem. Hiába végeztem *summa cum laude* minősítéssel, gyönyörű jellemzésem is volt meg önéletrajzom, nem kerülhettem be egyik helyre sem, mert már mind a három helynek megvolt a maga kiválasztott embere. Ezt követően dilemmában voltam, hogy hogyan legyen, mert akkor volt végzős a férjem is (ő az akkori TTK-n végzett fizikus szakon), de az tíz féléves volt, neki akkor még volt vissza fél éve. Én meg úgy voltam vele, hogy nem hagyom magára Szegeden fél évre, mindenképpen Szegeden kellene maradnom. Ekkor jött a nagy meglepetés, meg szerencse: megkeresett engem Kemenes Béla Professzor Úr, a Polgári Jogi Tanszék akkori vezetője, hogy nem lenne-e kedvem a tanszéken maradni, de nem polgári jogon, hanem polgári eljárásjogon, mert ott volt hely. Szilbereky Jenő Professzor Úr, aki később a Legfelsőbb Bíróság elnöke is volt, tartotta az előadásokat eljárásjogból, és Szabó Imre volt a friss tanársegéd. Szilbereky professzor úr heti egyszer járt le előadást tartani, Szabó Imre tartotta a gyakorlatokat. Abban az időben még volt esti tagozat is a levelező tagozat mellett, más képzések még nem voltak, csak ez a három jogásztagozat. Mathiász Tivadar megyei bírósági bíró járt még be eljárásjogból félálláson órákat tartani, nem volt más. Tehát az eljárásjogra kellett az ember, erre az ajánlatra csak egyféleképpen lehetett válaszolni. „Persze!” – majd megtanulom az eljárásjogot, mint sok minden mást is meg tudtam tanulni. Tehát, én így maradtam benn az egyetemen, és aztán, mint a befőtt, itt ragadtam, konzerválódtam, jól éreztem magam a hallgatók között. És, magamat azzal nyugtattam, hogy egy kicsit igaza lett az Ede bácsinak, egy kicsit nekem is, mert jogász lett belőlem meg tanár is egyben.

A tanszéki élet, oktatási feladataim

1978. február 1-től a Polgári jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék gyakornoka lettem. Munkahelyi főnököm, tanszékvezetőm Kemenes Béla professzor volt, a szakmai főnököm Szilbereky Jenő professzor úr. Akkor még ez volt az első státusz, amit két évig be kellett tölteni, csak ezt követően kaphattunk tanársegédi kinevezést. Emlékszem, 2300 Ft volt az első, kezdő fizetésem. Az első félévben nem volt más dolgom, mint bejárni Szilbereky professzor úr előadásaira, és tanulni az eljárásjogot kicsit elmélyültebb fokon. Rendkívül hasznos volt, hogy ebben az első félévben a Szegedi Járásbíróságon kellett eltöltenem a „tanuló idő” egy részét, a gyakorlat ismerete elengedhetetlen volt az eljárásjog oktatásában is. Be voltam osztva felváltva több bíró mellé, először első fokon, majd két másodfokú tanács mellé is. Abban az időben, a 70-es, 80-as években még a közjegyzők és a végrehajtók is állami alkalmazottak voltak 1994-ig, és a járásbíróságok mellett működtek. Alkalmanként náluk is el kellett töltenem pár napot. Nagyon nagy hiányosságnak tartom,

hogyan ez a gyakorlat ma már nem él, az eljárásjogot, különösen a perjogot igazán a tárgyalóteremben lehet megismerni, az elmélet mellett e tárgynál a gyakorlat nélkülözhetetlen. Az egyetemen a hallgatók számára előírt kötelező 6 hetes szakmai gyakorlat alkalmatlan arra, hogy a jogász pálya több szegletét megismerjék, hogy aztán dönteni tudjanak arról is, melyik terület a szimpatikus számukra. Itt jegyzem meg, hogy az utóbbi években a karon kialakított több hónapos szakmai gyakorlonoki program viszont nagyon üdvözlendő, mégis viszonylag kevesen veszik igénybe a hallgatók e lehetőséget.

Visszatérve az én fiatalkori kezdéseimre: oktatói feladatokat csak a következő tanév első félévében kaptam, gyakorlatokat kellett vezetnem a nappali tagozaton. A másik gyakorlatvezető Szabó Imre kollégám volt, az esti tagozatos valamint a levelező tagozatos konzultációkat *Mathiász Tivadar* tartotta, aki főállásban a Csongrád Megyei Bíróság elnökhelyettese és a Polgári Kollégium vezetője volt. Nagyon elhivatott és igen alapos, jó szakember volt, sokat segített nekem is pályám kezdetén. Sajnos, a 80-as évek közepén súlyos betegségben hirtelen meghalt, így aztán kissé megnövekedtek az oktatási feladataink.

Szibereky professzor úrról egy pár szót: ő mindig szerdánként járt le Budapestről Szegedre előadásokat tartani a nappali tagozaton, külön sofőr hozta. Akkor ő volt az igazságügy-miniszterhelyettes, később ő lett a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Én a magam részéről mindig nagyon vártam az érkezését, rendkívül kellemes, barátságos ember volt. Apró figyelmességként íróasztalára, ami a hét többi napján az enyém is volt, sokszor tettem egy kis édességet, mert tudtam, nagyon szereti. Amikor meglátta, mindig felragyogott a szeme és megköszönte. Végtelenül humánus és udvarias, igazi úriember volt. Amikor a gyermekeim megszülettek, már a klinikára „elzavarta” hozzám Szabó Imrét egy dobozos orchideával. Persze kettőt is kaptam, mert Imre is hozott egyet. Aranyos, jól eső gesztus volt részükről. Később, amikor már nem vállalta a Szegedre járkálást, *Bajory Pali bácsi*, a Legfelsőbb Bíróság polgári ügyszakos bírója járt le a nappalis előadásokat megtartani. Elnézést a megnevezéséért, de ő egy igazi, nagypapa karakterű idősebb ember volt már akkor is, mindenki csak Pali bácsinak szólította. Nagyon tudta az eljárásjogot, de sajnos, nagyon rossz előadó volt. A hallgatókat kötelező katalógusok tartásával lehetett az előadásaira „becibálni”, az órai rendet-csendet pedig nekem kellett biztosítanom. Be kellett vele mennem az óráira, és szükség esetén fegyelmezni. Az első padosorban ülő hallgatóval olvastatta a törvényt, majd ő ezután fűzte hozzá a gyakorlati tapasztalatait. Szigorú vizsgáztató volt. Később, nyugdíjba vonulása és betegsége miatt már ő sem járt le, így mi, fiatalok vettük át az eljárásjog oktatását. Szabó Imre vitte a nappali tagozatos előadásokat, én a levelező tagozatot, a gyakorlatokat pedig közösen, illetve volt gyakorlati kisegítőnk rövid ideig a szegedi bíróságról is (az esti tagozat ekkora már megszűnt).

Később beindult a karon a *kihelyezett kecskeméti levelezős képzés*, háromhetente egy hétig folytak az órák, többnyire vonattal jártunk át. Én a magam részéről kifejezetten szerettem átjárni, családi hangulatú társaság járt oda, viszonylag kevesen voltak, és nagyon szorgalmas, érdeklődő hallgatók. A hivatalvezető asszony, Kulcsár Béláné Marika mindig nagy szeretettel fogadott bennünket, igazi anyáskodó típus volt velünk és a hallgatókkal szemben is. Mindenki nagyon szerette őt, és ő is a munkáját, a hallgatóit. A tanszékünkről a polgári jogot és a társasági jogot Besenyei tanár úr vitte, időnként Kaprinay Zsófi segített be neki vizsgákon. A családi jog Hegedűs Andreáé volt, az eljárásjogot pedig végig én vittem 10 éven keresztül, míg meg nem szűnt itt a képzés.

Szakmai gyakorlatok irányítása

A kötelező 6 hetes szakmai gyakorlatok a nyári hónapokra estek, ezért is neveztük nyári szakmai gyakorlatnak, és kari szervezésben bonyolódtak. Hatalmas munka volt, kezdetben Szabó Imre kollégámmal közösen szerveztük, bonyolítottuk, ellenőriztük, később már ez az én egyedüli munkám lett hosszú éveken keresztül. Először is egy nyomtatvány alapján fel kellett mérnünk a hallgatói igényeket, majd ezek alapján külön-külön kellett szerződést kötnünk az adott megyei bíróságokkal, ügyészségekkel, önkormányzatokkal, ügyvédi kamarákkal, stb. Majd ki kellett értesítenünk a hallgatókat a gyakorlat pontos helyéről, idejéről, kijelölt instruktorukról, a rájuk vonatkozó szabályokról. A „forgalmasabb” gyakorlati helyeket, ahová több hallgatót is beosztottunk, szűrőpróba szerűen meglátogattuk Szabó Imre kollégámmal, ez is egy jó nyári elfoglaltság volt szabadságunk terhére. Utólag visszagondolva, nem volt ez olyan rossz, kis kirándulásnak is felfoghattuk.

A tanszék többi oktatójáról és a tanszéki légkörről

A „Lófara épület” második emeletén volt a székhelyünk, a lépcső felől indulva a saroktól haladva a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék, majd a Polgári jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék szobái, végül a folyosó másik végén volt a Munkajogi és Szövetkezeti jogi Tanszék Veres József professzor úr vezetésével. A mai Kemenes Béla szeminárium helye volt a „tanszéki főhadiszállás”, azaz Kemenes professzor úr és mindenkori titkárnőjének a szobája. Érdekességként említem meg, hogy professzor úr íróasztala mögött a falon volt egy csengő, amit ha megnyomott, Horváthné Ida, a hűséges titkárnő azonnal szaladt be, és leste a főnöke kívánságait. Itt voltak a péntek délutánonkénti tanszéki értekezletek is. Tovább haladva a folyosón, a „polgári jogi szekció” szobái következtek: az „elmaradhatatlan páros”, Bérczi Imre és Besenyei Lajos egy szobában, ők nagyon jó barátságban voltak, nemcsak szakmai téren, hanem a magánéletben is összejárt a két család. Mellettük volt Tóthné Fábíán Eszter kolléganőnk szobája, aki a polgári jog oktatásán kívül vitte a családi jogot mindkét tagozaton, majd Simics Zsuzsa adjunktus kolléganőnk szobája következett, aki a polgári jogi gyakorlatokat vitte nappali tagozaton, illetve a levelező tagozat is az övé volt. A sort az „eljárásjogi szekció” egyetlen szobája követte, amiben ketten osztoztunk Szabó Imre kollégámmal.

Miután az első időkben még nem voltunk sokan oktatók a karon, mindannyian egy épületben dolgoztunk, így sűrűn találkoztunk egymással, valamint más tanszéki kollégával is. A folyosón találkozva gyakran megálltunk egymással beszélgetni. Mindenki ismerte a másikat, hisz minden újonnan érkező kollégát, így engem is az elején végigvittek a tanszékeken bemutatni, ez íratlan kötelező szabály volt akkor. Nyugodtan mondhatom, szinte családias légkör uralkodott a karon.

Pénteki napok a tanszéken

A hét napjai csendesebben teltek, mindenki végezte a munkáját, tartotta az óráit. Tulajdonképpen mindenki viszonylag rendszeresen bejárt, hisz abban az időben nem voltak még számítógépek, nem volt lehetőség otthon a jogszabályok, szakmai anyagok tanulmányozására, így tehát bent olvastunk a szakirodalmat. A pénteki napok izgalmasabbak voltak, ugyanis Kemenes professzor úr tanszéki napja a péntek volt, akkor tartotta előadásait 12-14 óráig.

Előtte és utána pedig felváltva „rendelte be” magához a kollégákat, akikkel volt valami megbeszélni valója. Tehát, tulajdonképpen ez a nap volt az ún. tanszéki nap, amikor is mindenkinek bent kellett lenni. Persze, a polgári jogot oktató kollégáknak azért is volt

izgalmas ez a nap, mert sokszor fél órával az előadás kezdete előtt tudták csak meg, hogy jön-e Professor úr, vagy nekik kell beugrani az előadást megtartani. Ha jól emlékszem, Simics Zsuzsa kolléganőnk volt az, akinek legtöbbször be kellett segíteni, de későbbi, akkor fiatal volt kollégánk, Varga Péter is (ma a Printker-cég vezetője) gyakran helyettesítette a „főnököt”, ahogyan magunk között neveztük őt.

Előadása után összegyűltünk a tanszéki szobájában, és akkor beszélt meg velünk minden számára fontos dolgot: szakmait és más egyéb, akár magánéleti dolgokat is. Itt kell megemlítenem, hogy szívéen viselte mindnyájunk szakmán kívüli problémáját is, rengeteget segített nekünk széles ismeretségi körét felhasználva. Bátran fordulhattunk hozzá segítségért. Pl. így jutott abban az időben lakáshoz fiatal házasként Szabó Imre, és én is az ő segítségével jutottam hamarabb hozzá az első kis lakásomhoz. Abban az időben hosszú sort kellett kivárni a Lakáshivatalnál az igényelt lakásokért, sokszor éveket kellett várni annak, akinek nem volt protekciója. Ez, sajnos, így működött abban az időben. A Hivatal vezetője azonban nálunk végzett jogász volt, és Professor úr jó barátságot ápolt vele, ebben tehát mi is profitáltunk. Ugyanígy, az ő segítségével jutottak be gyerekeink az akkor nagyon jó hírnévnek örvendő Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolába is. Elmondhatom, bár szigorú főnök volt, de nagy tisztelet övezte, és határtalan volt a segítőkészsége.

A péntek délutánok sokszor nyúltak hosszúra, mert a „kötelező munkák végeztével” maradnunk kellett még beszélgetni, anekdotázni 1-2 pohár/üveg sör mellett (Varga Péter volt a beszerző). Akkor még nem volt tiltott a szeszes ital fogyasztása a Karon. Egyébként is, hétvége volt már akkor. Professor úr mindig rajongással mesélt unokáiról, „Diniről és Krisztórol”, ahogyan ő nevezte Pista fia két gyermekét, Daniellát és Krisztiánt. Persze, sokszor hallgattuk végig „csipkelődéseit” Besenyei tanár úrral, aki nem nagyon díjazta ezeket, de ő volt a főnök, megtehetete...

Csak Simics Zsuzsával ketten kaptunk délután 4 óra felé eltávozásra engedélyt, mivel óvodás gyerekeinkért menni kellett az óvodába, és a gyerekek számára is szent dolognak számítottak.

Sokszor voltunk vendégei a tanév végén tanszéki vacsorára, ahová kollektíven sétáltunk át péntek esténként valamelyik közeli étterembe. Szóval, szerette a beosztottjait, igyekezett mindenben bennünket segíteni. Később már, amikor egészségi állapota erősen megromlott, elmaradoztak ezek az összejövetelek, a Rákóczi térre való átköltözésünk után pedig már mindig felesége segítségével tudott csak bejárni a tanszékre, de a felvállalt óráit akkor is mindig megtartotta. Nagyon szerette az egyetemet, a munkáját, a kollégáit, ez volt az élete. Szép gesztus volt tiszteletére létrehozni és felavatni egykori tanszékén a róla elnevezett tantermet, a Kemenes szemináriumot.

A tanszék szakmai élete

Az oktatási feladatokon túl, elsősorban az anyagi jogot oktató kollégák, a különböző jogalkotási folyamatokban részt vettek, különösen Kemenes professzor urat és Besenyei professzor urat tudom kiemelni abból az időből, akik az 1959-es, majd az 1977-es PTK megalkotásában oroszlánrészt vállaltak, aztán Besenyei professzor az első társasági jogi törvény megalkotásának folyamatával a tárgy előadója és gondozója is volt mindvégig. A jelenleg hatályos új PTK (2013. évi V. törvény) megalkotásában pedig szintén Besenyei tanár úr, Gaál Sándor bíró úr és Tóthné Eszter munkáját tudom kiemelni.

A családi jog gondozásában és törvényalkotási folyamataiban pedig Tóthné Fábíán Eszter kolléganőm Gaál Sándor bíró úrral együtt hosszú éveken át foglalkozott.

Többször voltak társkarokkal együtt rendezett szakmai napok is, a tanszék külön ápolta Polgári jogi és Polgári eljárásjogi diákkört, rendszeresen részt vettünk az országos tudományos diákkör rendezvényein is.

Ami az eljárásjogot illeti, Szabó Imre kollégámmal sűrűn jártunk fel Budapestre az ELTE Jogi karára, ahol Németh János eljárásjogász professzor vezetésével működött az ún. Polgári Eljárásjogi Munkaközösség. Ez havonta egyszer tartott szakmai délutánt, ahol meghívott előadók, elméleti és gyakorlati neves szakemberek tartottak vitával egybekötött előadásokat különböző aktuális témákból. Ezekről az előadásokról és az azt követő vitákról mindig készültek ismertető, recenziók, amelyek megjelentek a Polgári Eljárásjogi Füzetek (PEF) címen rendszeresen kiadott folyóiratban. Aztán, ezek az ülések kezdtek egyre ritkulni, majd elmaradozni.

Közösségi élet a Karon

Legtöbb pozitív élményem abból az időből való, amikor még a Lófara épületben voltak a tanszékek. Itt botlottunk lépten-nyomon egymásba tanszéki és más tanszékbeli kollégákkal. Mint korábban már írtam, az oktatói állomány sokkal szűkebb volt a mainál, nem voltak ismeretlen-kevésbé ismerős arcok.

Rendre megünnepeltük egymás névnapját, összevontan ugyan, de körülbelül negyedévenként tartottunk ilyen összejöveteleket, ahol eszem-iszom mellett sokszor a délutáni 4-5 órás kezdéstől éjfélélig ment a beszélgetés, nótázás, olykor táncolás is, ha hozott valaki zenét. Máig érzem a számban a bográcsban főtt sűrű marhagulyás ízt, aminek elkészítésében mások mellett Újvári József munkajogász kollégánk ügyeskedett, hallom a nótázásokat, amiben kiválóan jeleskedett például Bodnár László nemzetközi jogász kollégánk vagy Tóth Lajos, Kiss Barna kollégánk, nagyon jó hangjuk volt, vitték a társaságot a jó hangulat felé. De voltak táncos névnapok is, amikor a Jogi Kar pincéjében elkészült akkoriban a klub, ott volt hely és lehetőség a táncra. Kiváló táncosok voltak Nagy Károly és Nagy Ferenc professzorok, Homoki-Nagy Mária kolléganőnk, hogy csak egyet-kettőt említek, persze jómagamat is ide sorolhatom. Aztán itt megszűnt a lehetőség, és később a JATE klub melletti Dolgozói klubba kerültek át a kari névnapok, na, itt volt lehetőség inkább a sütés-főzésre, mert volt egy jól használható konyhája. A belső termében pedig folytak a kártyacsaták, ment a „zsugázás” sötétedéstől pirkadatig. Én nem tudtam, ma sem tudok kártyázni, de emlékszem, Veres József és Újvári József kollégákra, időnként Szabó Imrére, aki sokszor becsatlakozott a játékba, sokszor „ölre-menő” vitákat is kiváltva.

A Jogászbálok is jól szervezett közösségi programok voltak. Nagy, hosszú tanári asztaloknál alig volt hiányzó kolléga. Először a Tisza szálló termeiben, később a Forrás szállóban voltak a bálok, de talán 1-2 alkalommal a most Novotel néven működő, de akkor új Hungáriának nevezett helyen is tartottak Jogászbálat.

Itt jutott eszembe a *felvételiztető korszakunk*. Hosszú éveken keresztül a jogász-felvételeket nekünk kellett lebonyolítani. Ez nehéz időszak volt, mert a tanévet lezáró ferasztó vizsgaidőszakot követően, ahelyett hogy mehettünk volna szabadságra, el kellett látnunk a felvételi feladatokat. Elejében még az írásbeliken kívül szóbeli felvételek is voltak, a magyar és történelmi dolgozatok javítását, és a szóbeliztetést is mi végeztük. Az írásbelik javítása javítási kód segítségével zajlott, de a tanteremből nem lehetett dolgozatokat kivinnünk, így reggel 8-tól sokszor este 8 óráig (két-három napig, attól függően, mennyi dolgozat volt) bent ültünk a teremben, és „szenvedve” javítottunk. Persze, oldotta a hangulatot a sok „sületlenség”, amit jó pár jelölt elkövetett a dolgozatban, ezeket aztán Tóth Karcsi és Kiss Barna kollégáink feljegyezték, és kari névnapokon ezeket előadták, jókat derültünk rajtuk.

Ezek az „aranyköpések” talán még mindig megvannak náluk. Eztán jöttek a szóbelik. Háromtagú bizottságokban láttuk el a feladatokat. Az elnök mellett volt egy magyar-, illetve egy történelem-kérdező. Én mindig magyaros voltam, de azért végig kellett lapoznunk a középiskolás anyagot, hogy megfelelő módon értékelhessük a hallottakat. Első felvételis bizottságomban Both Ödön professzor úr volt az elnök, majd később Besenyei professzor úr elnökle mellett voltam magyaros, a történelmet pedig Balogh Elemér kérdezte. A felvételik befejeztével aztán mindig megünnepeltük a végét, kiengedtük mi is a fáradt gözt egy-két pohár/korsó sör mellett a szomszéd sörözőben. Szóval, ez is a kar közösségi életéhez tartozott, és összehozott bennünket, kollégákat.

Oktatók és hallgatók egymás közti viszonya

Kezdő fiatal oktató koromban természetesen közvetlenebb volt a kapcsolat a hallgatóimmal, tegeztük egymást, ezért külön meg kellett vívunk a tiszteletért, mert különösen a fiúk igyekeztek kihasználni a helyzetüket a fiatalabb oktató hölgyek irányában. Szerencsére, nekem nem volt rossz tapasztalatom velük, tudtam kezelni a pillanatokot, helyre tenni a nekem nem tetsző viselkedést. De aztán 1-2 év oktatói munka után Kemenes professzor úr behívott bennünket, fiatal oktatókat a szobájába (ez elsősorban akkor engem érintett, Simics Zsuzsával ez hamarabb bekövetkezett már), és közölte velünk, hogy térjünk át a tegezésről a magázásra, nem akar hallani arról, hogy tegeződünk a hallgatókkal. Akkor ezt furcsának éreztük, mert alig volt pár év köztünk és a hallgatók között, de megértettük a lényegét. Így jobban megvolt az a pár lépésnyi különbség, aminek illett meglennie.

Egyetemistaként, majd később fiatal oktatóként is élt egy darabig a patronáló, évfolyam-felelős oktatói rendszer. Kicsit a középiskolás osztályfőnöki feladatokhoz hasonlított ez. Egy-egy évfolyamnak megvolt a kinevezett felelős oktatója, aki tartotta a kapcsolatot a hallgatókkal, részt vett az évfolyamrendezvényeken, a végzős hallgatók ballagását vezette, majd elkészítette a hallgatók rövid jellemzését végzésük után, amit csatolniuk kellett a pályázatukhoz elhelyezkedésük alkalmával. Ez már elég hálátlan és nem könnyű feladat volt, a hivatal azért segítséget nyújtott ebben, valamint maguk a hallgatók készítettek magukról egy rövid jellemzést, ezt kellett átformálnunk „hivatalos alakzatba”. Emlékszem, nekem ezt két évfolyamnál kellett elvégezniem, aztán megszűnt ez a kötelezettség.

A Rákóczi téren

Egy idő után a Kar kezdte kinőni a Tisza Lajos krt.-i épületét, megnöttek a hallgatói létszámok, egyre több képzés indult be, kevés volt a tanterem, egyre több a fiatal oktató. Szükség volt a „terjeszkedésre”. A tanszékek átkerültek a volt megyei pártház Rákóczi téri épületébe, s a Kar központi, „Lófara épületében” a valamikori oktatói szobákból tantermet alakítottak ki, és elkészült a harmadik emeleti Társalgó is.

Elkezdődött az „új élet” a karon. Kicsit szétaprózódtak a tanszékek, vándorolnunk kellett az óráinkat megtartani a különböző épületek között. A nagy előadások zömében az „anyaépületben” zajlottak, de a levelező tagozatos órák nagy részét, egy-egy nappalis gyakorlatot már más épületekben kellett tartanunk: Irinyi épület, Móra épület, illetve a kecskeméti képzés idején Kecskemét adott helyet az óráinknak. Ez természetesen kihatott a Kar oktatóinak közösségi életére is, egyre ritkábban találkoztunk egymással. Elmaradt az érkező fiatal kollégák bemutatása, elmaradtak a névnapi összejövetelek, így egyre inkább elszigetelődtünk egymástól. Valójában már csak a tanszéki kollégák között volt rendszeres a közvetlenebb kontaktus, először Besenyei Lajos professzor majd később Szabó Imre professzor tanszéki vezetésével.

Ebben az időben ismertem meg viszont *Köblös Adélt*, aki először csak az egyik legszorgalmasabb hallgatóm volt, majd később fiatal tanszéki kolléganóm lett. Szabó Imre vitte a nappalis előadásokat velem karöltve, Adéllal pedig ketten vittük az eljárásjogi gyakorlatokat meg a levelezős képzéseket. Ígéretes, kiváló eljárásjogász lett belőle, egyetemünkről való távozása után az Alkotmánybíróságra került Trócsányi László professzor hívására. Nagyon sajnáltam, hogy elment tőlünk, de kaptam helyette egy másik szorgalmas kolléganőt, *Pákozdi Zitát*, akivel szintén nagyon jó kollegális kapcsolatot ápoltunk, mely tart mind a mai napig. Végül, később csatlakozott még az eljárásjogi részlegünkhöz legfiatalabb kollégám, Varga Imre is.

A tanév végén rendszeresen megrendezésre kerülő Kari vacsora, az újjévköszöntő fogadás, meg a különböző szakmai kari rendezvények maradtak a nagyobb találkozási pontok számunkra. De mivel a kollégák nagy részét, különösen az újonnan érkező fiatalokat, a megbízott külsős óraadókat már nem ismertük, így a valamikori közösségi élet már csak foltokban maradt meg. Ez kicsit elszomorító tendencia számunkra, idősebb kollégák számára, akik még jól emlékszünk a régi, közvetlen közösségi kapcsolatainkra. A Bocskai utcába való pár évvel ezelőtti ismételt költözésünk pedig már megint egy új fejezet a kari, illetve az intézeti élet alakulásában, de ez már a jelen, és a jövő története lesz.

Én a magam részéről azért mindig jó szívvel gondolok vissza a karon eltöltött sokszok szép éveimre, hiszen itt éltem az életem legnagyobb részét hallgatóként, majd oktatóként. Ez volt az első és utolsó munkahelyem. Köszönöm *Görög Márta* professzor asszonynak, utolsó tanszéki, most már intézeti főnökömnek a felkérését, hogy visszaemlékezhettem erre a több mint 45 évre!

*Az interjút készítette:
Prof. Dr. Görög Márta*